

AZ ISZLÁM AD VÁLASZT

A NYUGATI EMBER

HIÁNYAIRA?

SPEIDL BIANKA | A nyugat-európai integrációs modellek kudarcba fulladnak, a multikulturalizmus nyertesei a muszlimok. Életmódjuk, kultúrájuk spontánnak látszó módon beszivárog a társadalmakba, sőt fogyasztókra talál. Erről beszélt lapunknak a Migrációkutató Intézet vezető kutatója, orientalista, Közel-Kelet-szakértő.

Hogyan érthette ennyire félre a nyugat-európai ember az integráció fogalmát és gyakorlatát?

– Napjaink nyugati kultúrájában az integráció gondolata mint arra vonatkozó elvárás, hogy egy etikai, erkölcsi vonatkoztatási ponthoz igazodjunk, nincs jelen. A nyugat-európaiak számára a szabadság vált abszolút értékévé. Azt vallják, hogy mindent szabad, ami nem sérti a környezetükben élő embereket. Ezért történetesen meg, hogy nem figyeltek fel azokra a tendenciákra, amelyek a muszlim közösségekben megjelentek, holott ezek nem illeszkedtek a keresztény gyökerű nyugati hagyományokhoz, sem pedig az elmúlt két évszázadban kialakult, a felvilágosodás eszmerendszerén nyugvó normákhoz, amelyek alapvetése a személy, az individuum tisztelete. Azt gondolták, nem sért senkit, ha a muszlimok péntekenként imádkoznak, ramadán idején böjtölnek anélkül, hogy ez a munkavégzésüket befolyásolná, ha rendszeresen hazautaznak származási országaikba, s szoros kapcsolatot tartanak a rokonaikkal. A vendégmunkásrendszer célja az otthon élő család támogatása volt, mind az érkezők, mind a befogadók ideiglenesnek tartották. Úgy vélték, nem bánt senkit, ha ezek az emberek betartják a vallási szokásaikat, amennyiben nem akarják ezt másokra kényszeríteni.

– *Eleinte nem is akarták. Hogyan változott ez meg?*

– A helyzet akkor változott meg, amikor a vendégmunkások gazdasági bevándorlókká váltak, akiknek a gyermekei és unokái már nyíltan és látványosan tagadják az európai értékeket. Azok az emberek, akik az ötvenes évek végén, a hatvanas évek-

FOTO: FÜRJES VIKTÓRIA

ben érkeztek, más milióból jöttek, mint akik napjainkban indulnak nyugat felé. A II. világháborút követő önállósulás után a Közel-Kelet és Észak-Afrika történelmében ez az időszak az azóta jórészt megbukott szekuláris kísérletek virágkora volt. Számos országban szinte erővel nyomták el az iszlámot. Nem olyan mértékben, mint Kelet-Európában a vallásgyakorlatot a szocialista kísérletek idején, de nagyon határozottan. A térség országainak a többségében a jogrendben – a családjog kivételével – a kontinentális mintát követő polgári és büntető törvénykönyv lépett érvénybe. A nők nem hordhattak kendőt, Tunéziában például kifejezetten ellenjavallták a ramadán havi böjt megtartását, a többnejűséget is betiltották. Ugyanakkor az egész térségben tömegek számára vált elérhetővé a közoktatás, a vallásosság pedig jobbára a pénteki imára korlátozódott. Ilyen közegekből érkeztek a vendégmunkások, így az első generáció számára a szekuláris Európa nem jelentett kulturális sokkot. Az, hogy ez mára valós problémává vált, az egyrészt a kibocsátó országokban bekövetkező politikai változásokhoz, az iszlamista, konzervatív tendenciák megerősödéséhez köthető. Másrészt az európaiak részéről nem volt egyértelmű, világos követelmény az, hogy a vallást teljesen a privát szférába kell szorítani. A szekuláris arab országokból kiutasított iszlamisták is Európában találtak menedékre, itt kezdtek el szabadon szervezkedni, a világi gondolkodású bevándorlóknak felébresztve a vallási tudatosságot. És ebben szinte korlátlan szabadságot élveztek. Alig van olyan imám, akit kitiltottak Európából azért, mert iszlamista nézeteket vall, és szélsőséges, gyűlöletkeltő kijelentéseket tesz. Ha terrorcselekményben vesznek részt, vagy erre uszítanak, rendszerint annyi történik, hogy kapnak néhány év börtönbüntetést. A börtönben tovább szervezkednek és radikalizálják a köztörvényes bűnözőket. Tehát a szabadságnak ezen értelmezése vezetett el odáig, hogy nagyon magas az ingerküszöb, szinte mindent szabad. Egy harmadik tényezőt is meg kell említeni, ez pedig a Nyugat-Európában igenis jelen lévő rasszizmus, az, hogy a bevándorlóknak nem volt sok esélyük és lehetőségük arra, hogy a társadalmi ranglétrán előrejussanak és megbecsülést kapjanak. Őket szakmunkásnak és betanított munkásnak hívták be, s amikor ezeket a gazdasági ágazatokat leépítették, a szociális ellátórendszer eltartottjai lettek, akiknek ugyanakkor arra van pénzük, hogy fogyasszanak, és idejük, hogy másokat okoljanak saját sorsuk megfeneklése miatt. Ebben a radikalizálódó közegben toborozzák a dzsihadistákat.

– Melyek a térfoglalás lépései? Kulturális, életmódbeli vagy politikai folyamatok?

– Ez két folyamat összjátéka. Az iszlamizmus előretörése a Közel-Keleten az adott szekuláris politikai rendszerek ellenében történt, amelyek üldözték őket. Akik a legkorábban itt voltak Európában, s a legnagyobb hatást fejtik ki a mai napig, azok a Muszlim Testvériség szervezet aktivistái és szimpatizánsai. Politikai üldözöttként menedékjogot kaptak földrészünkön, ahol, élve a lehetőséggel, szép csendben elkezdtek szervezkedni, el-

sősorban a munkások és az egyetemista fiatalok körében. A másik folyamat a gazdasági lobbik érdekérvényesítése. Nem állítanám azt, hogy a befogadó európai államok nem voltak tisztában az iszlám világgal, gyarmatosítóként látták, hogy miként működik ez a vallás. Mégis, egyrészt úgy gondolták, hogy az iszlám itt majd levetkőzi totalitárius önmeghatározását, másrészt Európa óriási haszonra tett szert a bevándorlók munkaerőjéből. Eleinte ez még nem jelentett akkora szociális problémát, s a gazdasági körök meggyőzték a politikusokat. E két folyamat negatív hatását erősíti, hogy az 1970-es években megtörtént az olajárrobbanás, amely a pénzt is biztosította az iszlám vallási és gazdasági tevékenységek finanszírozásához. Az arab világ legkonzervatívabb szeglete lett a leggazdagabb, s ezt a konzervatív kultúrát importálták Európába. Ezért nincs értelme az iszlám sokszínűségével érvelni a migráció kapcsán. Kontinensünk – képletesen szólva – nagyon is sötétzöld.

A nyugat-európai katolikusok többsége migrációpárti, úgy vélik, a befogadás a kereszténység alappillére. A vallás ilyen értelmezése ahhoz vezet, hogy számukra a kereszténység nem más, mint jótekonkodás – tegyük hozzá – a feleslegből. Ugyanakkor rettenetesen félnek, konferenciákat, szemináriumokat rendeznek arról, hogyan lehetnének még nyitottabbak. Döbbenetes félreértés ez. Érzik valahol, hogy az iszlám problematikus, de a félelmeiket átpszihológiálják. Ebben nagy szerepe van annak is, hogy pontosan tudják: Nyugat-Európát a harmadik világ erőszakos gyarmatosítása tette erőssé. Válaszkeresésüket a bűntudat motiválja.

– A zsigeri ellenérzéseik intellektualizálásával hárítják a problémát?

– Tulajdonképpen igen. Mindeközben az iszlám az európai emberben meglévő hiányokra bizonyos értelemben egyszerű és egyenes választ ad. Minden vallásban jelen van a lelkeség és a gyakorlat. Nemcsak a lelki élet határozza meg a gyakorlatot, hanem a gyakorlat is meghatározza a lelki életet. A gyakorlat alatt a vallási előírások betartását és a hétköznapiakba illesztését értem, nem csupán a karitatív cselekedeteket, mert az a megélt vallásosság következménye. Arról van szó, böjtölök-e, imádkozom-e, tartom-e az ünnepeket. Azt látom, hogy a kereszténység absztrakttá vált, azzá tettük. Az üzenete kevesek számára érthető, mert a vallásos gyakorlat hiányzik, a helyét valamiféle ezoterikus spiritualitás, a gicskereskedelem és a jótekonkodás vette át. Az iszlám viszont egy végletekig leegyszerűsített kapcsolatot kínál az ember és Isten között, s önmagát is büszkén jellemzi a tömegek vallásaként. Európában ma ők adják a leghatározottabb válaszokat a nemi szerepekkel kapcsolatos bizonytalanságokra, a családmódellek kudarcára, a testkultuszra, amelyek rombolást okoznak az emberi lélekben. Nem véletlen, hogy az európai iszlamisták zöme olyan ember, aki megtapasztalta a szabadságot, kiélvezte annak minden gyümölcsét, és egy adott ponton belátta, hogy ez nem vezet sehova, majd a konzervatív vallásosságban keresett megváltást. A keresztény egyházaknak és értelmiségieknek fel kell fogniuk: az iszlám tükröt tart a Nyugatnak, amelyben a mi kontúrjaink már csak elmo-

sódva látszanak. Ezt hadd érzékeltessem egy példával: Franciaországban, Svédországban vagy Nagy-Britanniában azokban a városokban és negyedekben, ahol nagy létszámú és koncentrált a muszlim közösség, leszedették a nőket és férfiakat hiányos öltözetben ábrázoló reklámplakátokat. Ezek sok keresztény embert is zavarhattak, mégse történt semmi. A muszlimok részéről határozott érdekérvényesítésről van szó, ami a keresztény politikusoknak és egyházi vezetőknek nem sikerült.

– *Erre reflektál a globális kereskedelem és marketing azal, hogy beemelje a mainstream divatba, életmódba a mohamedanizmust?*

– Az iszlám vallási szabványoknak megfelelő termékek részben a fenti hiányokra is választ kínálnak. Itt szó van az étkezéssről, az öltözködésről, a kozmetikumokról, a turizmusról és a pénzügyi tranzakciókról. Ezek a területek mindannyiunk életét meghatározzák. Maga a halal (az iszlám vallás jog szerint fogyasztható) minősítés már önmagában is komoly üzlet, mert nincs egységes kritériumrendszer. Az európai emberek nagy része szenved attól, hogy elhízott, hogy olyan terméket fogyaszt, amelyeknek az összetétele tisztázatlan vagy súlyosan egészségkárosító. A halal minősítés viszont azt az illúziót kelti, hogy ellenőrzött áruval van szó, bár ez nem mindig felel meg a valóságnak. Ehhez például az állat megfelelő kivéreztetése és egy bizonyos ima elmondása szükséges. Sok helyen az is befér, ha ez az ima éppen hangfelvételtől megy, ez mu-

hatjuk számos reptülőtársaság esetében is. A politikusok nem tiltakoznak a folyamat ellen, hiszen a választások idején számos országban már a muszlim kisebbség jelenti a mérleg nyelvéét. Ennek fejében kapnak számos engedményt az iszlám előírásainak a betartására vonatkozóan, ami jelzi, hogy erős a közösség, s az érdekérvényesítésük messze meghaladja azt, ami a lélekszámukból következne.

– *A divatban milyen jelei vannak ennek a térnyerésnek?*

– A nagy nyugati világmárkák közül sok gyárt olyan kollekciót, amellyel elsősorban a muszlim piacot célozzák. Az eredmény ugyanakkor nem mindig felel meg az iszlám előírásainak. Már az is előfordult, hogy világmárkát előállító divatcéget muszlim szemzőgből kritizáltak, mondván: a hidzsábnak csak egyes elemeit alkalmazzák, miközben egyértelműen a nem mohamedán közönséget célozzák. Persze ha nem hidzsábnak nevezem a haj, a nyak, a kar és a lábszár eltakarását, hanem „modest fashionnak”, azaz szolid eleganciának, akkor ebbe nehéz belekötni. Mindent át lehet úgy fogalmazni, hogy a hívőkön kívül más rétegeket is meg tudjanak szólítani. Nyugat-Európa fővárosaiban egyébként évente rendeznek muszlim expókat, általában pontosan húsvétra időzítve.

– *Miért támogatja Nyugat-Európa ezt a folyamatot?*

– Mert nem nemzeti, hanem szupranacionális politika irányítja, nagyvállalatok, befektetési csoportok. A migrációnak köszönhetően azok a tömegek, amelyek a saját hazájukban nem fogyasztók, majd itt azzá válnak. Amit Nyugat-Európa kínál a migránsoknak, az a fenntartható szegénység, egy létminimum, ahol még fogyasztóképesek. Az más kérdés, hogy ez a folyamat lassan, de biztosan felemészti ezen társadalmak erőforrásait és tartalékait.

– *Hogyan kell értékelniünk az Európai Unió és az Arab Liga közötti egyiptomi csúcstalálkozót? Mit üzen ez nekiünk, magyaroknak?*

– Azt üzeni, hogy Európa megosztott, hiszen azt láttuk, hogy az arab világ konfliktusaiban igencsak kétes szerepet játszó Franciaország elnöke nem vett részt a találkozón, a német kancellár pedig leckét adott az arab világ vezetőinek abból, hogyan kellene demokratizálni országaikat. Ez abszurd. Ha 2013-ban nem történik katonai puccs Egyiptomban, akkor ma ott is polgárháború dúlna, ami potenciálisan több mint kilencvenmillió menekültet hozna Európába. Mindenesetre ez volt az első alkalom, amikor az EU és az Arab Liga országai vezetői szintű megbeszélésen vettek részt, és ez önmagában pozitív. Ha az Európai Uniónak egyszer más vezetése lesz, talán az érdemi munka, azaz a határozott és egységes fellépés, érdekérvényesítés is elkezdődhet.

LENGYEL GABRIELLA

Az iszlám tükröt tart a Nyugatnak, amelyben a mi kontúrjaink már csak elmosódva látszanak.

tatja a helyzet abszurditását. A halal minősítés arról szól, hogyan lehet a vallásból árucikket csinálni. Az élelmiszerekhez kapcsolódnak a kozmetikumok és a gyógyszerek is. Az európai emberek egészségcentrikusságát, ellenőrzés iránti vágyát a halal minősítési rendszer kiválóan kiszolgálja.

– *A kisebbség elvárásai szerint alakul a közfelfogás?*

– Ahhoz alakítják. Akik az ötvenes években érkeztek, még gond nélkül megették a nem halal élelmiszereket. A mai újraszlamizált muszlimok már nem. Mert az iszlámban az is elfogadott, hogy ha keresztény vagy zsidó hentes vágja le az állatot, a húsát akkor is meg lehet enni. Most viszont fordított a folyamat: egyre szigorúbbak és kiterjedtebbek a halalszabványok, ami ellen csak az állatvédők tiltakoznak. Számos nem muszlim kézben lévő cég gyárt az iszlám vallás jog szerint fogyasztható termékeket, valamint vannak például olyan éttermek, ételfutár-vállalkozások, ahol eleve csak halal ételeket forgalmaznak. Ezt tapasztal-